

mladih drevesc potreseš, ti bojo čuda lepo rastle. — Prešičem, racam in kokošim se tudi pozobati dajejo, pa zaporedama preveč jim jih dati, ni zdravo. — Iz kebrov se napravi tudi dobro olje za kola mazati, takóle: Vzemi 2 velika lonca; večiga do verha zakopaj v zemljo, manjšiga pa napolni s kebri, ga pokri s tako gosto drateno mrežico, de kebri skozi ne padajo, in po tem ga povezni verh prazniga, ki je v tleh zakopán. Potem se napravi oginj okoli lonca, ki je s kebri napolnjen; oginj jih umorí in jim mast v spodnji lonec zleče. Skušnje učé, de iz 12 bokalov kebrov se dobí 3 bokale kolomazila.

Kmetovavci! lejte, takó se da škodljiva reč v koristno obrniti, če smo le pametni in pridni. — Še enkrat vas prosimo: širite ta podúk po deželi, de boste obudili združeno pomoč zoper toliko škodljive kebre! Vaš lastni dobiček bo.

Iz kmetijskiga zbora na Dunaji. **Od gojzdov.**

(Konec.)

10) Sužne pravíce drevarjenja naj se z razdelitvijo tem pravícam primerjenih gojzdnih delov odpravijo; pašne in nasteljne sužnosti pa naj se tako poravnajo, de bojo gojzdi zamogli prihodnjič v boljšem stanu obstati; zatorej naj se

a) paša po gojzdh v tistih krajih ne pripustí, kjer bi živina mladikam in dorastikam škodovati zamogla;

b) v vprepoved djanih gojzdh paša sama od sebe neha, in če na pašo postavljena živina v gojzdu čez noč ostane, se mora v ograjah zavarovati;

c) od vsih gojzdov bi se pri oskerbovanji visoko-plodnih gojzdov (Hochwälder) mogel 3ti, 4ti, 5ti ali saj 6ti del celiga prostora, pri štoroplodnih gojzdh (Niederwälder) pa polovíca, 3ti, 4ti, ali saj 5ti del prihraniti, de se po njih pasti ne sme.

11) Nastelja, ki je od listja in mahú, se sme le z lesenimi grabljami pograbití. Namesto grase se zna temu, ki ima pravíco steljo nabirati, tudi nastelja (listje ali mah) prideliti. —

12) Zoper škodo v sosednih gojzdh, ktera se po posekovanji veterniga plajša (Windmantel) naredí, potem zoper vodno škodo, zoper poškodovanje, ki lesu kukci ali kebri in gosence žugajo, potem zoper oginj in požiganje, naj se dajo tudi postave.

13) Kar zadene pravico plavljenja lesá, je bilo odločeno: de, kjer je tista pravíca izključljivo v posestvu samestnih oséb, čez 33 lét nehati mora, de se nizke cene plavljenja po vodi vsi v okrogu plavljenja dotičnih plavlinskih potokov stoječi gojzdi po tem času enako vdeležiti zamorejo. —

14) Kar tiče določke, ktere gojzdna kaznovavna postava, in povračilo gojzdnimu gospodarju storjene škode tirja, je bila od gojzdniga odbora splošna cenitev ali tarifa škode povračila s podstavo splošnih cén posvetvana, ktera bo velikimu pogrešku v tem razdelku kaznovavniga reda zadostila, zraven pa vsako samovoljnost in enostranost, ki se pri cenitvi povračíl gojzдне škode tako lahko priméri, popolnoma popravila. —

To so bili pomenki in sklepi kmetijskiga zbora v gojzdnih rečéh, kteri sklepi pa — kakor je bilo že večkrat rečeno — še niso že zdej veljavne postave, ampak bojo kmalo obljubljenim postavam v podlago služile.

Celi svet spozná, de je zadnja potreba, de se na boljši varstvo gojzdov gleda, sicer naši vnuki ne bojo imeli s čim kuriti in zidati. Torej tudi vsak umen gospodar spozná, de je résnih postav silno potreba, ktere pokončanje gojzdov branijo.

Hironim Ullrich.

Kmetovavec kmetovavcam v resni premislík. *)

Kar kmetijstvo narbolj podpira, je domača živina. Kmetovavec, ki mu živina dobro plenja, bo tudi kmetijstvo v dobrim stanu ohranil; naj mu pa živinah ira, mu vse druge pomoge kmetijstva kviško ne spravijo: vse pojde vsaksebi. Sreča pri živini je sreča pri celim kmetijstvu. Kako rada pa de se nesreča med živino pritisne, v koliki nevarnosti de je sploh, nam je vsim zadostí znano. Kolikokrat se sliši, de je temu krava proč prišla, de je unimu konj padel, drugimu vse svinje! Zdaj sili kmetovavcu nesreča v hlev, ko živinče pometava, zdaj slabo vreme živinske bolezni v kraj pripelja, zopet se konj práv ne podkuje, in vso svojo veljavo zgubí. Živinskih zdravnikov je sploh malo: delječ se mora v sili po-nj, in poprej ko pride, je večkrat že vse zamujeno. Práv izučenih je še manj, in ti, ki so, svoje znanje čudno skrivajo, de nihče ničesar od njih ne zvé, in njih znanje gré sploh z njimi vred pod zemljo.

Rojaki! ali bi ne bilo želeti, de bi med nami kaj več takih bilo, ki bi znali boleznim v hleve braniti, in če se v hleve vrinejo, jih zopet od ondot srečno odpravljati? Ali bi ne bilo želeti, de bi živinskih zdravnikov med nami več bilo, kot jih je?

Od kod si jih pa dobiti? Šola za živino zdraviti, konje modro podkovati, je zdaj le na Dunaji in v Gradcu, pa tam je nauk čisto nemški.

Pa bolji doba se nam Slovincam približuje. Krajnsko kmetijsko društvo, ki je za zboljšanje kmetijstva že toliko koristniga storilo, si je zdaj tudi skerb naložilo, slovensko šolo v Ljubljani vpeljati, v kteri se vsaki, de le slovensko brati in pisati zná, v desetih mescih v vsim tem do čistiga izučí, kar zadene živini streči, de dobro plenja, jo v potrebi zdraviti ako zbolí, konja dobro podkovati, de mu kopita ne poškodje. Dva možá, že tudi nam Štajarcam dobro znana, obadva doktorja zdravilstva in na Dunaji izučena zdravnika za živino, oba rojena Slovenca, sta sklenila vés ta poduk čisto zastonj deliti vsakimu Slovincu, naj pride od kodar hoče v Ljubljano. De pa ta poduk vsakimu v glavo pojde, se bo vse po redi kazalo. Ljubljanska kmetijska družba bo dala svojo pristavo, ki jo na Poljanah ima, de se poslopje v šolo oberne. Kér bo pa potreba ne le prostora za šolo, kjer bojo slovenski učenci nauk poslušali, temuč tudi več hlevov, de se bo v nje bolna živina devala, de se tam zdraví, in učenci učijo zdraviti jo, dalje kovačnice in apoteke: je družba toliko dobrotljiva bila, de je svojo drugo pristavo „Franzenhof“ prodala, de bi z denarjem imenovanim potrebnostim pripomogla; vender je iz te pristave le samih 1800 gold. skupila. Obernila se je na dobrotnike, in češde tudi na svojo lastno kaso, in ima zdej, kakor nje razglas od 10. svečana t. l. kaže, z vsim 2836 goldinarjev v ta namen. Cela priprava pa, kakor ravno ta razglas pové, bo vzela narmanj 7,000 goldinarjev, tako de ji manjka pri vsej njeni dobrotnosti še 4,364 goldinarjev.

(Konec sledí.)

Písno, kakor smo pisali!

Ne zamerite, visoko častiti rodoljub, ki ste veliko od lažnjivosti našiga sedanjiga pravopisa pisali, de Vam nekaj maliga odgovorim.

*) Lepo se zahvalimo verlimu »kmetovavcu« na Štajarskim za prijazno besedo, s ktero našo živinozdravilsko šolo svojim rojakam priporočuje. Lepo pa se zahvalimo tudi slavnemu vredništvu »Slovenskih Novín« v Celji, ki, kakor smo se vnovič prepričali, krepko podpira domorodno napravo, ktera bo vsim slovenskim kmetovavcam, če Bog srečo da, v velik dobiček. De bi pač vsi kmetovavci in vsi rodoljubi to reč dobro prevdarili in po svoji moči pripomogli, tako potrebno napravo berž berž na noge spraviti!

Vredništvo.

Vi ste hodili, kakor se vidi, do zdaj iz Ljubljane le na Gorenško stran, k lepimu Blejskemu jezeru; tam ste se prepričali za en del našiga pravopisa, de je resničn. Pojdite zdaj pa iz Ljubljane čez zidani most na Dolensko stran memo treh križev in čez Pešénjek, in ko pridete memo Zatičine, postojte nekoliko per sv. Vidu. Potovajte potem dalje do Noviga mesta, in od ondod jo obrnite enkrat na levo proti Zagrebu, in drugikrat na desno proti Karlovcu; pomudite se med belimi Krajnci per Kostanjevici med Kerko in Gorjanca-mi, in ob Kopi pri Metliki, Semiču in Černomlji. Na ti poti se bote gotovo prepričali, de tudi drugi in tretji del našiga pravopisa ni lažnjiv. In ako še dvomite, pojte pa, ko se v Ljubljano povernete, še enkrat čez Vič na Notrajsko stran, in v Postojni se obrnite namesti na Terst, pa proti Reki, pomudite se na Pivki in med nasledniki nekdanjih Japodov; in našli bote drugi in tretji del našiga pravopisa poterjen. In če za pričevanje še veljá: v ustih dveh ali treh prič obstojí vsaka beseda! bote na pričevanje Dolenca in Notrajnca — potem ko ste za en del že Gorenc samiga verjetniga imeli — ta sklep storili: Celi naš zdanji pravopis ni samo redovin, ampak tudi resničn. Mislim pa, de bote potem na naš obilo neredovin pravorék nekoliko nevoljni, kér vsaka stran, vsaka soseska, celò sèmtertjè skorej vsaka družina besedo drugač izgovarja in zateguje; in rekli bote: Naj saj, kar je omikanih Slovincov, išejo enak pravorék si prisvojiti, in narbolji pred ko ne tako, de bota pravorék in pravopis prava, ne samo po pôli brata.

Ako se vam pa, častiti rodoljub, dozdeva, de bi ne bilo prijetno slišati govorjenja s polnimi samoglasnicami in s čisto soglasnico *l* na koncu besed: le skusite enkrat slišati Beliga Krajnca ali Pivčena, in pred ko ne, de bote z nami vred spoznali, de prijetno govorita. Saj vémo se spomniti, ko smo v neki priložnosti več Belih Krajnc pred seboj imeli, in na to je prišla Černa Krajnica zraven (takó se po iménu razložik dela proti drugim Krajncam), so nas ušesa práv práv zbolele, kér so se bile uniga glasú že navadile. Prijetnost govorjenja ne visi od golih samoglasnic, ampak tudi od nježno izrečenih soglasnic. Drugač bi bila beseda starih Grekov in Rimljanov tudi zoperna biti mogla ušesam, kér nima povsod samoglasnic na koncu.

Ako nam pa Gerke in Rimljane, Nemce in Italijane v zgled daste, de pišejo, kakor govore: ne zamerite, če to besedo overžemo. Greki so pisali, razun pesnikov, le olikano atiško besedo, in ne doriške terde in joniške mehke. Rimljani po Ciceronovim zgledu druge glasove imajo, kakor jih pa v Plavtovih igráh priprosti sužnji rabijo. Italijani imajo Toškansko v svojim književnim jeziku; ne pa govorjenja Beneških mornarjev ali Neapolitanskih Lazaronov. Nemci pišejo *hochdeutsch* po gorejnje-saksonsko, in ne *plattdeutsch*, po dolejnje-saksonsko, hanoveransko ali prusko, tudi ne *oberdeutsch*, kakor Švabi, Parci in Avstrijani besedujejo. In ako bi hotel Francoze kdo v misel vzeti, njih omikani jezik se derží Pariza, in ne Provincije in Gaskonije; in Angleže, oni vse drugač govore v državnim zboru (parlamentu), kakor na tergu kupčujejo. *) Mi Slovinci pa pišemo, in ne bilo bi napek omikani družbi govoriti, kakor en del govore Gorenci in Dolenci sploh, večidel pa Beli-Krajnci in Pivčeni. Ako se pa tega vodila deržimo, se naš pravopis ne more lažnjiv imenovati.

H koncu prosimo vse častite rodoljube, — naj ne zameri kdo, če bolj mladi proti več starjim to besedo

izrečemo — de bi pač v prihodnje ne bilo več govorjenja od pravopisa ali abecede v očitnih listih *); naši zoperniki se temu le smejajo, de nam je abecedna vojska nekako načarana. Čehi, Slovaki in Iliri več za drugo dalje gledajo, kakor nazaj na abecedo, ktero imajo zlo enako z nami. Tudi nam je na veliko drugih in imenitniših rečí več gledati in delati; sej smo v abecedi že vender nekako edini. Podlipski.

Kaj Vodnik od nas Slovincov in slovenskiga jezika na dalje piše. **)

Slovinci so radi ptuje pod streho jemali in jih gostovali. Vse božje službe so bile med drugimi šegami tudi z gostarijami obhajane; notri do današnjih dní so imeli gostovanje per shodiših, sejnih ino ob velikih godovih. Sleherni ptujec je bil gost; vsaciga potújiga so s častjó sprejeli. Njih dobrotá proti popotnim je bila taka, de imé ptujiga in imé gostú je bilo vse eno. Sledni od drugod pridejoči je bil gost, v gostje vzeti; ino ako bi kdo ne bil popotniga gostoval, so mu sosedje hišo z vsim premoženjem požgali. Helmoldi piše od Slovincov, de nobeno ljudstvo na svetu ne gostuje tako rado, kakor Slovinci.

Beseda „gost“ je enaka latinski „*hospes*“ in nemški „*Gast*“. Učeni možjé so davno pred nami skazali, de Latinci, Nemci in Slovinci ne kradejo eden drugimu beséd, temuč de so med seboj bratje ene silno stare matere, ktera jih je v Azii med Perzianmi in drugimi ljudstvi rodila. Če so dalaj narazen šli, bolj se je ločil jezik med njimi; same koreninske besede (*Wurzelwörter*) imajo še nekaj stare podobnosti. Zatorej je neumno, jezicam tatvino očitati; ampak je treba vediti, de naši evropejski jeziki tudi s Perziskim in Hebrejskim staro žlahto in nekaj podobnosti imajo.

Pervi Slovinci na Krajskim so bili pod oblastjo Rimskih Cesarjev; potle so jih pod svojim jarmam imeli Huni, Goti, Franki ino Longobardi; vunder je ostalo med Krajnci nekaj starih navad in postav. Svojih lastnih kraljev niso imeli, temuč samo ob času kake vojske so eniga za poglavitniga bojvoda zvolili, do kteriga so zaupanje imeli. Beseda „kralj“ pride morebiti od besede „kraj“, kakor de bi hotel reči: ta človek ima en kraj ali eno pokrajno v oblasti, zatorej je on krajel ali kralj.

Drugi gospodje so se imenovali knezi. Knez je dandanašnji ali firšt ali graf. Od tega so še zdaj imena, postavim, Knežjak, vas na Pivki, — Knežnek, ena senožet per Radolci, — in stara pesem od Marka Kneza. Ena grafia ali ena knežia je vse eno.

(Dalje sledí.)

*) Vredništvo Novic ni prijatelj abecednih rečí, kér zde in vselej je bila naša želja: le delati, delati, in knjige, ki jih tako silno potrebujemo, pisati. De smo vzeli tako obširin sostavek gosp. — r v Novice, smo storili to le iz visociga spoštovanja do za slovensino mnogozasluženiga gosp. — r, de nej svét presodi njegove misli. Daljniga govorjenja ne bo več v Novicah v tém, kakor de bomo po daní obljudi eno pesmico v nasvetovanim pravopisu natisniti dali. Vredništvo.

**) Pod nadpisam: »Povedanje od slovenskiga jezika« je rajnki Vodnik v Ljubljanskih Novicah v letu 1797 in 1798 veliko pisal. Lani prenehano »povedanje« zopet povzamemo in ga na dalje podamo bravcam. Krajnce pa, ki nemorejo od »slovenskiga« nič slišati, prosimo v iménu rajnciga Vodnika za zaméro, de se prederzne on naš jezik slovenski jezik imenovati; saj rajnki Vodnik ni od našiga jezika clo nič vedil, kér se ni nikdar ž njim pečal; ni tedaj kriv, če je po starih šarah jezik Krajncov slovenski jezik imenoval!! Prizanesite mu »dobri Krajnci!« — on »vašiga naroda« zares ni hotel razžaliti s tem starim iménam, kér ni mislil, de se bote tudi vi kadaj s takimž kmečkimi rečmi pečali. Vredništvo.

*) Letó je povedano po besedi r. Matija Čopa.